

Vodenje bolnika z arterijsko hipertenzija v referenčni ambulanti družinske medicine (RADM)

Prim. prof. dr. Marija Petek Šter. dr. med.
Katedra za družinsko medicino, MF Ljubljana

Smernice za arterijsko hipertenzijo (AH)/Protkol za vodenje bolnika z AH v referenčni ambulanti

- ▶ Williams B et al. (Authors/Task Force Members). 2018 ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension: The Task Force for the management of arterial hypertension of the European Society of Cardiology and the European Society of Hypertension: The Task Force for the management of arterial hypertension of the European Society of Cardiology and the European Society of Hypertension. J Hypertens. 2018 Oct;36(10):1953-2041.
- ▶ Marija Petek Šter, Mateja Bulc, Rok Accetto, Davorina Petek, Barbara Salobir, Tanja Žontar, Snežana Škorič, Ernica Jovanovič. Protokol presajanja in vodenja arterijske hipertenzije v referenčni ambulanti. Modifikacija protokola 2019. Dostopna na: <http://www.referencna-ambulanta.si/wp-content/uploads/Protokol-vodenja-arterijske-hipertenzije.pdf>

Arterijska hipertenzija

- ▶ Je kronično zvišan krvni tlak: za potrditev diagnoze so potrebne vsaj dve meritvi ob dveh ali treh različnih priložnostih, ki so v hipertenzivnem območju (≥ 140 in/ali ≥ 90 , če gre za meritve v ambulantni)
- ▶ Predstavlja dejavnik tveganja za bolezni srca in ožilja
- ▶ Večini bolnikov ne povzroča težave - imenujemo jo tudi “tihi ubijalec”

Definicija hipertenzije in stopenj hipertenzije

Kategorija	Sistolični (mm Hg)		Diastolični (mm Hg)
optimalen	<120	in	<80
normalen	120-129	in/ali	80-84
visoko normalen	130-139	in/ali	85-89
hipertenzija 1. stopnje	140-159	in/ali	90-99
hipertenzija 2. stopnje	160-179	in/ali	100-109
hipertenzija 3. stopnje	≥180	in/ali	≥110
izolirana sistolična hipertenzija	≥140	in	<90

Etiologija

- **Esencialna (>90%):** (idiopatska): Vzroka ne poznamo, pomembno vlogo ima **dednost**, na razvoj in potek vplivajo **dejavniki okolja**: sol, debelost, telesna nedejavnost, alkohol
- **Sekundarna (do 10 %):** posledico bolezni ledvic, endokrinih bolezni (npr. bolezni ščitnice, nadledvičnice), bolezni, ki vodijo v povečano viskoznost krvi (PRV, hemokromatoza, bolezni srca ali kot posledico jemanja nekaterih zdravil (npr. kortikosteroidov, NSAR).

Pogostnost

- ▶ Skoraj polovica vse odrasle populacije ima arterijsko hipertenzijo (30-45 %)
- ▶ Pogostnost s starostjo narašča; v starosti > 60 let je prevalenca hipertenzije > 60 %
- ▶ Slovenija: epidemiološka raziskave 2007-2009: 64,3%, s tem, da so prisotne velike razlike v prevalenci med regijami

Pomembnost-1

- odgovorna za polovico vseh oblik srčnega popuščanja
- in tretjino vseh srčno-žilnih dogodkov
- ▶ 10 milijonov smrti/leto (približno polovica zaradi ishemične bolezni srca)
- ▶ 200 milijonov prezgodaj izgubljenih let življenja brez bolezni

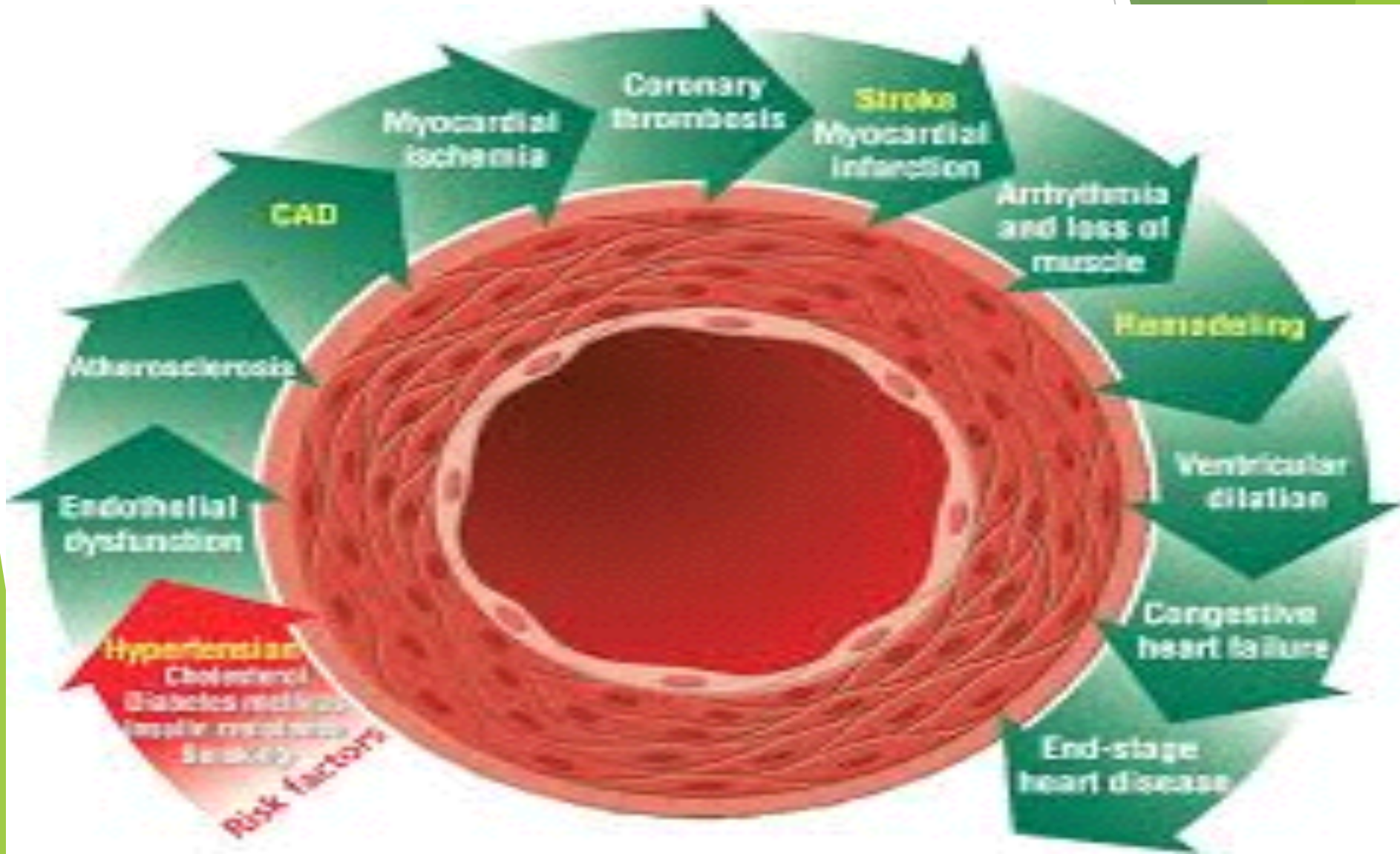
Pomembnost-2

- Obstajajo jasni dokazi, ki utemeljujejo smiselnost zniževanja krvnega tlaka do ciljnih vrednoti:
  - Znižanje sistoličnega krvnega tlaka za 10 in/ali diastoličnega krvnega tlaka za 5 mm Hg, zmanjša verjetnost možganske kapi za tretjino in srčnega infarkta za petino!
  - Znižanje krvnega tlaka od 136 na 121 mm Hg je dodatno prispevalo k zmanjšanju srčno-žilnih dogodkov in z njimi povezanih smrti za četrtno v opazovanem obdobju 3,2 leti*

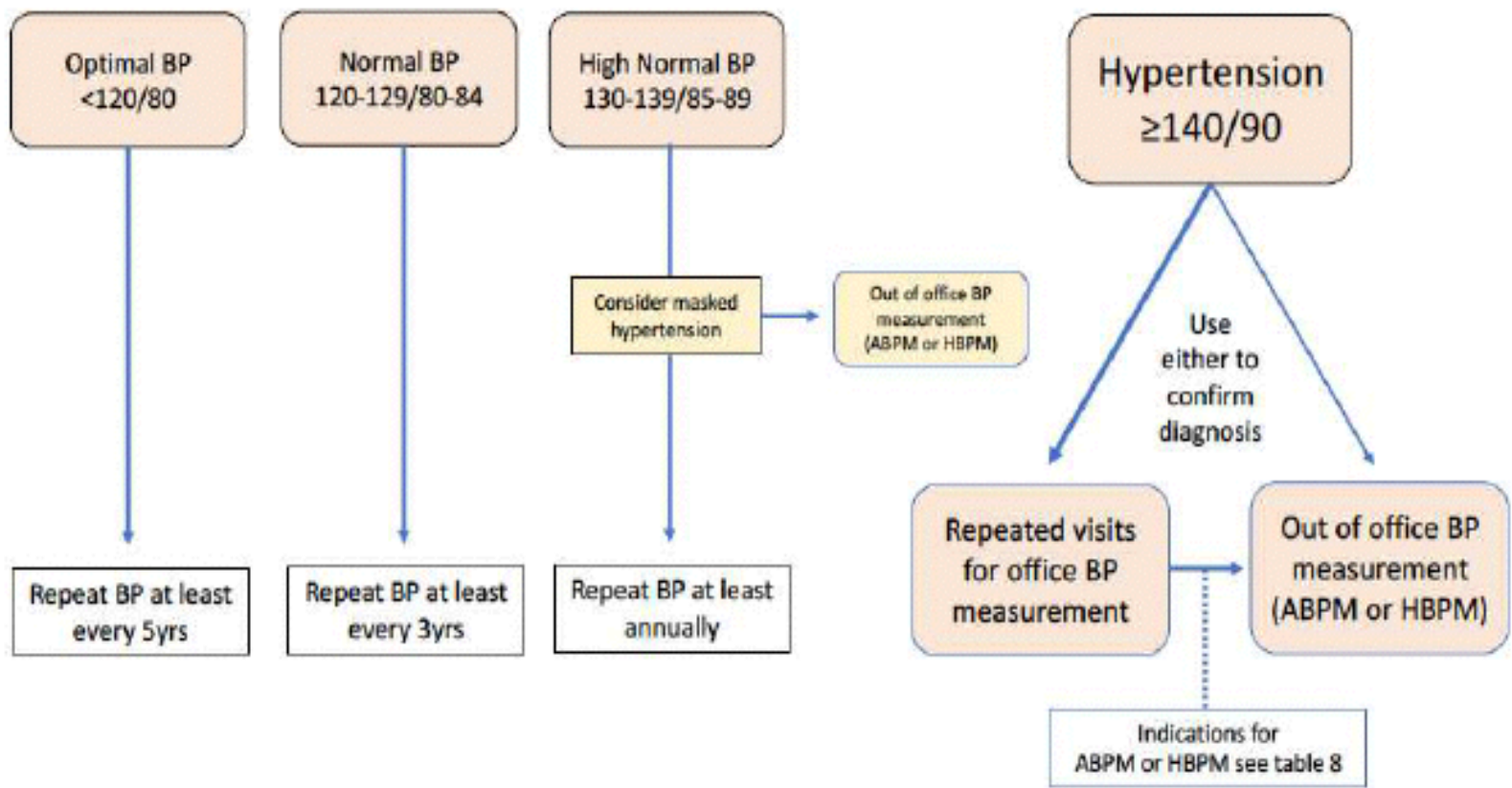
- *The SPRINT Research Group. A Randomized Trial of Intensive versus Standard Blood-Pressure Control. NEJM,2015.

SRČNO-ŽILNI KONTINUUM

Prepoznavna visokega krvnega tlaka in postavitve diagnoze AH

Načini merjenja krvnega tlaka

- ▶ **Meritve v ambulanti (ali pri medicinski sestri)**
- ▶ **Meritve krvnega tlaka doma (samomeritve)**
- ▶ **Celodnevno (24-urno) ne-invazivno merjenje krvnega tlaka**
- ▶ **Metode invazivnega merjenja krvnega tlaka (redko v bolnišničnem okolju, študijsko)**

- ▶ **Vedno je potrebno ob meritvi krvnega tlaka izmeriti tudi frekvenco in kakovost srčnega utripa (palacija pulza)!**

Arterijska hipertenzija (AH) - kronično zvišan krvni tlak (KT)

preiskava	sistolični KT (mmHg)		diastolični KT (mmHg)
KT v ambulanti	≥ 140	in/ali	≥ 90
spremljanje KT v 24 urah			
podnevi (ali zbuječnost)	≥ 135	in/ali	≥ 85
ponoči (ali spanje)	≥ 120	in/ali	≥ 70
24 ur	≥ 130	in/ali	≥ 80
spremljanje KT doma	≥ 135	in/ali	≥ 85

Diagnostični postopek

- Anamneza
- Telesno stanje
- Laboratorijske preiskave
- 12-kanalni EKG
- Fundoskopija (predvsem pri stopnji 2 in 3 hipertenzije)
- Priporočene (neobvezne) preiskave:
  - UZ srca
  - UZ karotidnih arterij
  - UZ abdomna
  - Hitrost pulznega vala
  - Gleženjski index
  - Testi kognitivnih funkcij
  - Slikovna diagnostika CZŠ

Anamneza-dejavniki tveganja

Dejavniki tveganja

Družinska in osebna anamneza arterijske hipertenzije, možganske kapi, srčno-žilnih in ledvičnih obolenj

Družinska in osebna anamneza dejavnikov tveganja (npr. družinska hiperholesterolemija)

Anamneza kajenja

Prehranske navade vključujoč vnos soli in alkohola

Telesna nedejavnost

Osebna anamneza erektilne disfunkcije

Spalne navade, smrčanje, spalna apnea

Povišan krvni tlak v nosečnosti

Anamneza -simptomi in znaki

Simptomi in znaki poškodbe tarčnih organov ali srčnožilnih, možganskožilnih in ledvičnih obolenj

Možgani in očesno ozadje: glavobol, vrtoglavica, sinkopa, motnje vida, senzorični ali motorični izpad, kognitivni upad, predhodna TIA, možganska kap, karotidna revaskularizacija

Srce: značilna bolečina v prsih, dispneja, edemi, sinkopa, palpitacije, predhoden miokardni infarkt, aritmija, srčno popuščanje ali koronarna revaskularizacija

Ledvici: žeja, poliurija, nokturija, hematurija, edemi, okužbe sečil

Periferne arterije: hladni udi, intermitentna klavdikacija, predhodna periferna revaskularizacija

Anamneza-možnost sekundarne AH

Hipertenzija 2. ali 3. stopnje pri bolniku mlajšem od 40 let ali hiter razvoj/napredovanje arterijske hipertenzije pri starejših

Predhodna obolenja ledvic

Zloraba drog, uporaba kortikosteroidov, nosnih vazokonstriktorjev, zdravljenje s kemoterapevtiki

Ponavljajoče se epizode potenja, glavobola, anksioznosti, palpitacij

Ponavljajoče se spontane ali z diuretiki izzvane hipokaliemije, epizode mišične oslabelosti

Težave z žlezo ščitnico ali obščitnicami

Nosečnost in uporaba hormonskih preparatov

Obstruktivna apnea med spanjem

Telesno stanje

- Sekundarna hipertenzija
  - Cushing sindrom
  - nevrofibromi (feo?)
  - palpatorno povečani ledvici (policistične ledvice)
  - Šum v abdomnu (stenoza renalne arterije)
  - Šum nad prekordijem (koarktacija aorte, bolezni aorte)
  - Zakasnitev femoralnih pulzov
- Prizadetost tarčnih organov
  - možgani (motorični in senzorični deficit)
  - retina (spremembe ob fundoskopiji)
  - srce (iktus, nenormalen ritem, šumi)
  - periferne žile (asimetrija pulzov, odsotnost pulzov, hladne noge, ishemične lezije kože)

Laboratorijske preiskave

Rutinske preiskave

- krvni sladkor na tešče
- lipidi v serumu (lipidni profil)
- sečna kislina
- Kreatinin
- Izračuna klirens kreatinina po formuli MDRD
- Kalij, Natrij
- Jetrni testi (AST, ALT)
- hemoglobin in hematokrit
- urin (testni lističi in sediment), in če je na voljo razmerje albumin/kreatinin

Zdravljenje - cilj

Je čim večje možno zmanjšanje srčno-žilnega tveganja

nadzor krvnega tlaka
nadzor drugih dejavnikov tveganja za
nastanek bolezni srca in žilja

Stopnja srčno-žilnega tveganja

Stopnja hipertenzijske bolezni	Drugi dejavniki tveganja, OŽH ali bolezen	Stopnja krvnega tlaka (mm Hg)			
		visoko normalen SKT 130–139 DKT 85–89	stopnja 1 SKT 140–159 DKT 90–99	stopnja 2 SKT 160–179 DKT 100–109	stopnja 3 SKT ≥ 180 DKT ≥ 110
Stopnja 1 (nezapletena)	brez drugih dejavnikov tveganja	majhno tveganje	majhno tveganje	zmerno tveganje	veliko tveganje
	1 ali 2 dejavnika tveganja	majhno tveganje	zmerno tveganje	zmerno do veliko tveganje	veliko tveganje
	≥ 3 dejavniki tveganja	majhno do zmerno tveganje	zmerno do veliko tveganje	veliko tveganje	veliko tveganje
Stopnja 2 (asimptomatska bolezen)	OŽH, KLB 3. stopnje ali SB brez okvarc organov	zmerno do veliko tveganje	veliko tveganje	veliko tveganje	veliko do zelo veliko tveganje
Stopnja 3 (simptomatska bolezen)	razvita SŽB, KLB ≥ 4 . stopnje ali SB z okvaro organov	zelo veliko tveganje	zelo veliko tveganje	zelo veliko tveganje	zelo veliko tveganje

CILJNE VREDNOSTI KRVNEGA TLAKA

TASK FORCE MEMBERS. 2018 ESC/ESH GUIDELINES FOR THE MANAGEMENT OF ARTERIAL HYPERTENSION. EUR HEART J 2018; 1-98.

Starost	AH, SB, IBS, CVI/TIA	Kronična ledvična bolezen
18-65 let	120-129/70-79 mm Hg	130-139/70-79 mm Hg
65-79 let	130-139/70-79 mm Hg	130-139/70-79 mm Hg
>80 let	130-139/70-79 mm Hg	130-139/70-79 mm Hg

ODS

Hg!

Hipertenzija pri starejših > 80 let (Delgado J et al, JADS 2017)

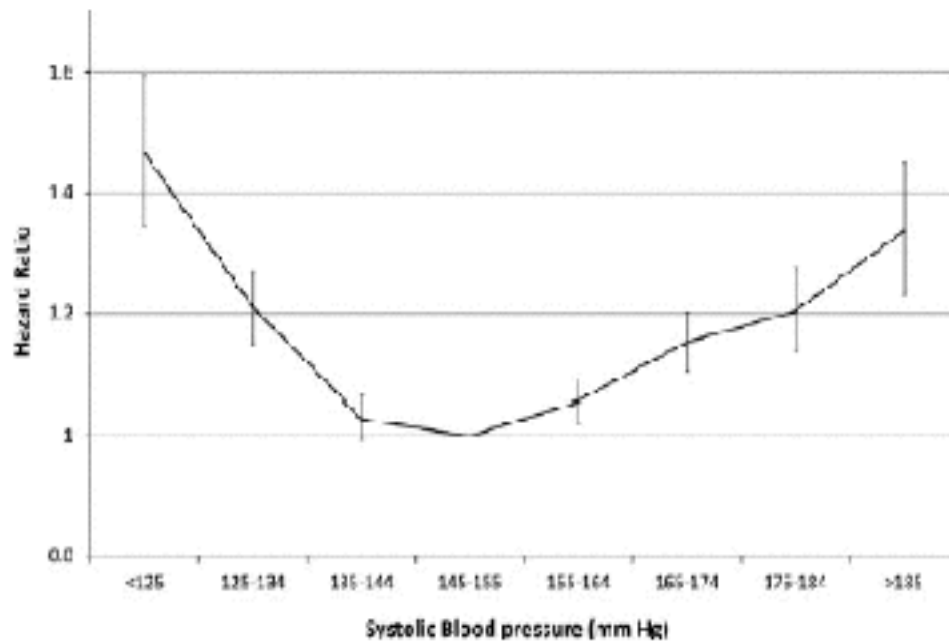

Figure 1. Risk of all-cause mortality according to systolic blood pressure.

Zdravljenje arterijske hipertenzije

- nefarmakološki ukrepi
- zdravljenje z zdravili
- ▶ **Ostale oblike zdravljenja** (za enkrat se odsvetujejo v kliničnem okolju)
  - renalna denervacija
  - Barostimulacija

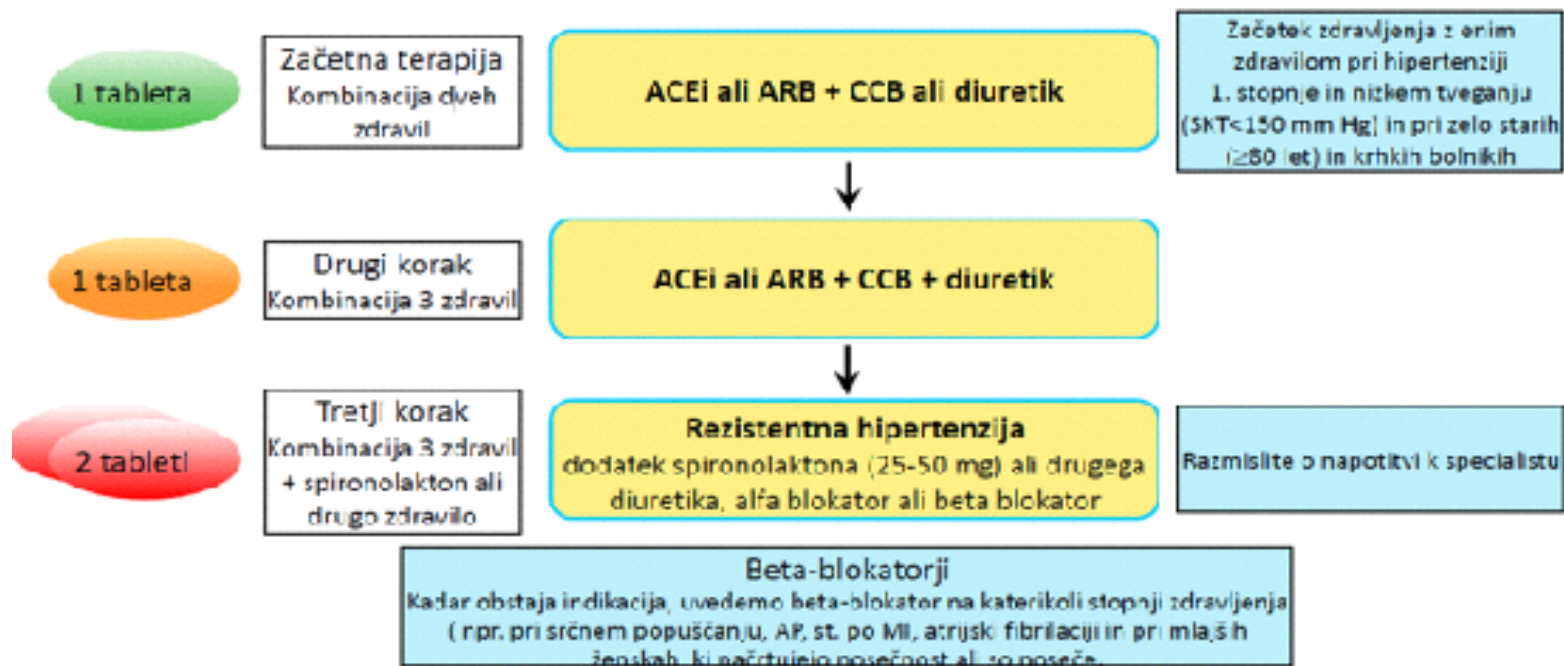
Nefarmakološki pristop k zdravljenju AH

- prenehanje kajenja
- normalizacija ali vsaj 10% zmanjšanje telesne teže pri predebelih oziroma ohranjanje telesne teže pri normalno prehranjenih
- manj tvegano pitje alkohola (do 14 merice tednsko za moške in 8 meric za ženske)
- redna telesna dejavnost vsak dan po vsaj 30 minut
- zmanjšanje vnosa soli do 5 g (čajna žlička) na dan
- hrana z dovolj sadja in zelenjave in manj (nasičenimi) maščobami

Pristop k zdravljenju z zdravili

Strategija zdravljenja nekomplcirane hipertenzije

Ta algoritam je primeren pri večini bolnikov s hipertenzijo povzročeno okvaro organov (HPOO), cerebrovaskularno boleznijo, SB in PAB.

HIPERTENZIJA BELE HALJE IN PRIKRITA HIPERTENZIJA

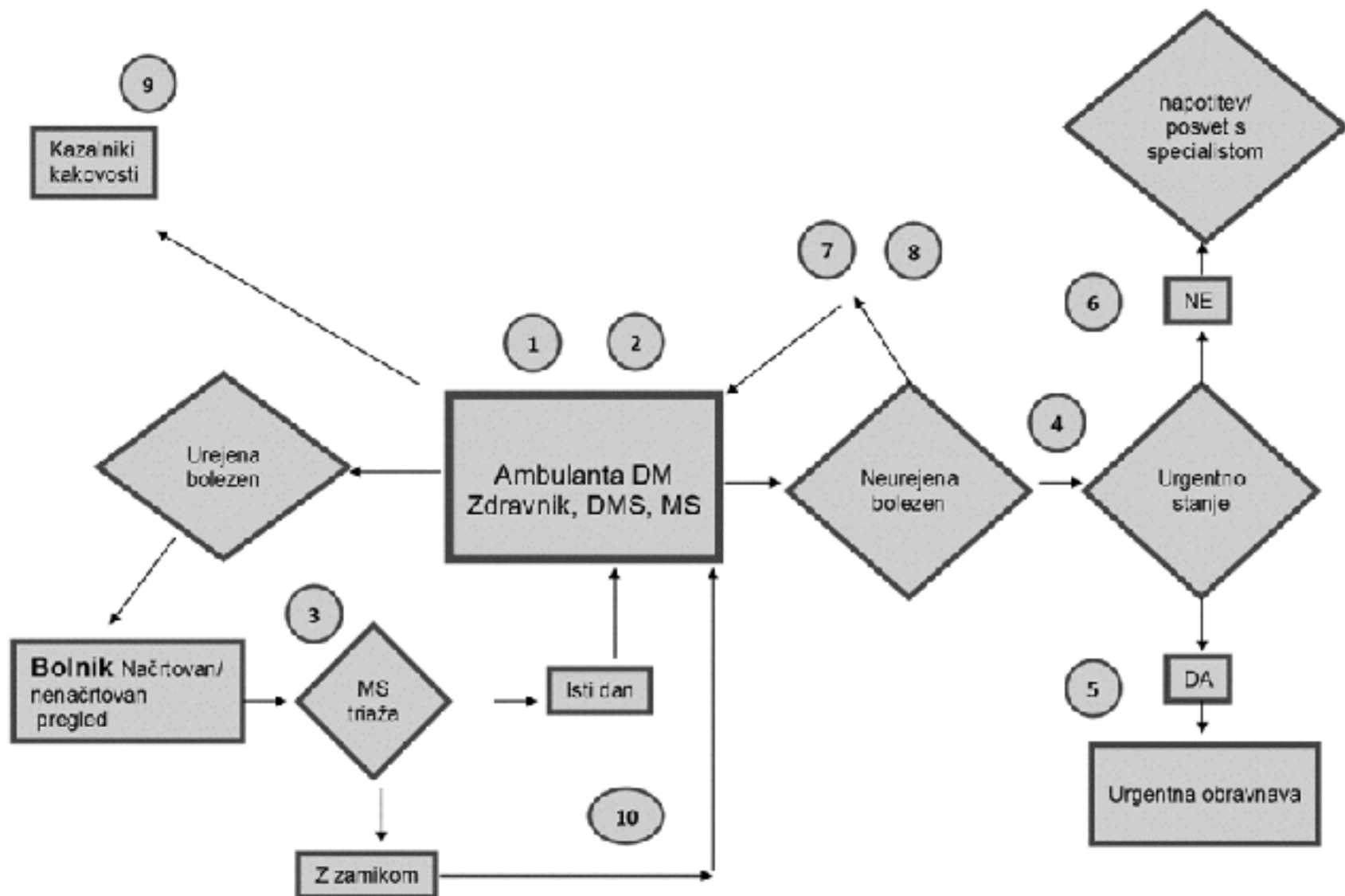
- UČINEK BELE HALJE
  - ODZIV NA STRES, BOJAZEN, ODZIV NA NEOBIČAJNE OKOLIŠČINE
- HIPERTENZIJA BELE HALJE (NEZDRAVLJENI PREISKOVANCI)
(IZOLIRANA HIPERTENZIJA V AMBULANTI)
  - ZVIŠAN KT V AMBULANTI IN NORMOTENZIVEN IZVEN NJE
- PRIKRITA HIPERTENZIJA (NEZDRAVLJENI PREISKOVANCI)
(IZOLIRANA HIPERTENZIJA IZVEN AMBULANTE)
  - NORMOTENZIVEN KT V AMBULANTI IN HIPERTENZIVEN IZVEN NJE
- RAZMEJITEV
  - 135/85 mmHg podnevi ali doma
  - 130/80 mmHg v 24 urah

Zdravljenje sočasno prisotnih dejavnikov tveganja in stanj z zdravili

- **Lipidi:** srčno-žilno tveganje ocenjeno kot veliko ali zelo veliko
- **Sladkorna bolezen:** v skladu s smernicami
- **Antiagregacijsko zdravljenje:** že prisotna aterosklerotična bolezen*
- **Antikoagulantno zdravljenje:** ob prisotni KAF ali PAF*

*Se uvaja ob nadzorovanem krvnem tlaku!

Protokol vodenja bolnika s kronično boleznijo v ambulanti DM

Interpretacija meritev ter ukrepanje

- ▶ **Normalen krvni tlak (<140/90)** in odsotnost dodatnih dejavnikov tveganja (majhno srčno-žilno tveganje): navodila za zdrav življenjski slog
- ▶ **Uvrstitev v register: ZDRAVI BREZ DEJAVNIKOV TVEGANJA**
- ▶ **Kontrola na 5 leti**

Interpretacija meritev ter ukrepanje

- ▶ **Visoko normalen krvni tlak (130-139/85-89) in prisotni dejavniki tveganja za bolezen srca in ožilja**
  - Navodila za zdrav življenjski slog ter navodila za specifične nefarmakološke ukrepe v preprečevanju razvoja arterijske hipertenzije.
  - **Uvrstitev v register: ZDRAVI Z DEJAVNIKOM TVEGANJA**
  - **Kontrola: 1x letno (ob zmernem srčno-žilnem tveganju)**
- **Pri velikem srčno-žilnem tveganju (>20%) je potrebna napotitev k osebnem zdravniku!**

Interpretacija meritev ter ukrepanje

- ▶ **Enkratna vrednost** krvnega tlaka $\geq 140/90$ mm Hg **NIVEDNO** arterijska hipertenzija!
- ▶ Potrebne so **dodatne meritve krvnega tlaka** (samomeritve, meritve pri DMS, 24-urno neinvazivno merjenje krvnega tlaka) in nato razporeditev v eno izmed kategorij:
  - ▶ Normalen krvni tlak
  - ▶ Zvišan krvni tlak (**arterijska hipertenzija**)

Postavitve ciljev zdravljenja in spremljanje bolnika -timska obravnava

- Določitev ciljnega krvnega tlaka (skupaj z zdravnikom)
- Določitev ciljnih vrednosti holesterola (skupaj z zdravnikom)
- Natančnejša določitev bolnikove celokupne srčno-žilnega tveganja (skupaj z zdravnikom)

- Letni načrt kontrol pri DMS in zdravniku

Vsebina obiska pri diplomirani medicinski sestri v RADM

- **Anamneza:** Preverjanje morebitnih neželenih učinkov zdravil ter sodelovanja pri zdravljenju
- **Meritve** (telesna teža in višina, obseg pasu, krvni tlak, periferni pulzi - 1x letno oz. ob simptomih)
- **Ocena urejenosti krvnega tlaka**
- pregled dnevnika domačih meritev krvnega tlaka (in izvidov morebitnih ostalih preiskav) in merjenje krvnega tlaka:
- **Zdravstvena vzgoja (OB VSAKEM OBISKU):**
- motivacija za zdrav način življenja, po potrebi dodatno zdravstveno-vzgojno svetovanje,
- razlaga pomena rednega jemanja zdravil

Spremljanje v fazi uvajanja zdravljenja

- **Na 1 do 3 mesece** do ureditve krvnega tlaka in ustalitve antihipertenzivnega zdravljenja
- V primeru nenadzorovanega krvnega tlaka, neželenih učinkov zdravljenja ali zapletov hipertenzije - napotitev k osebnemu zdravniku

Spremljanje v fazi ustaljenega zdravljenja in nadzorovanega tlaka

- ▶ Pogostnost kontrol ob **urejenem krvnem tlaku** je odvisna od stopnje srčno-žilnega tveganja:
- ▶ Majhno in zmerno tveganje: na 6 mesecev (1 obisk pri DMS, 1 obisk pri zdravniku)
- ▶ Veliko ali zelo veliko tveganje: na 3 mesece (npr. 2 obiska pri zdravniku, 2 pri DSM)

- ▶ **Vsak bolnik z arterijsko hipertenzijo mora vsaj 1x letno na kontrolo k osebnemu zdravniku!**

Indikacije za takojšnjo napotitev k zdravniku

- Krvni tlak $>180/110$ mm Hg (zadostuje **takojšen telefonski posvet**, ponovni posvet ali takojšen pregled - glede na navodila zdravnika)
- bolečina v prsih
- novonastala prehodna ali trajna hemisimptomatika,
- novonastala motnja ritma (možnost EK)
- srčno popuščanje (dispneja, otekle noge, cianoza...)
- Izjemno patološki laboratorijski izvidi: npr. K 6,0 ali več

Indikacije za čim prejšnjo napotitev k zdravniku

- Nenadzorovan krvni tlak
- Neželeni učinki zdravil
- Patološki laboratorijski izvidi (npr. zvišane vrednosti KS, lipidov, kreatinina...)
- Slabšanje stanja kroničnih bolezni (npr. zmanjšana klavdikacijska razdalja, slabšanje telesne zmogljivosti)
- Slabo nadzorovani dodatni dejavniki tveganja: npr. lipidi ali sladkor)

Zaključek

- ▶ Bolnike z arterijsko hipertenzijo je potrebno aktivno iskati (presejanje)
- ▶ Bolnik z arterijsko hipertenzijo potrebuje celostno obravnavo
- ▶ Sodelovanje opolnomočenega bolnika v zdravljenju je ključen za uspeh zdravljenja